

ДО ПИТАННЯ ПРО ВЗАЄМОВІДНОСИНИ В. КРАВЧЕНКА І М. ГРУШЕВСЬКОГО

О. Боряк, Я. Хіміч (кафедра історії НаУКМА)

Всім відомо ім'я і роботи такого видатного українського діяча як Михайло Грушевський. Однак праці його товариша Василя Григоровича Кравченка (1862-1945 рр.), видатного етнографа, фольклориста, діалектолога, одного з перших теоретиків етнографічної музейної справи, в науковій спадщині якого чільне місце посідають питання українського народознавства, довго замовчувалися.

Про стосунки між цими двома вченими відомо дуже мало, а між тим тут можна знайти багато цікавого.

Народився Василь в небагатій, багатодітній сім'ї; вчився в Бердянській гімназії. У 1880 р. закінчив Феодосійський учительський інститут. На початку наукової діяльності брав участь в одеському науковому гуртку, який упорядковував словник російської мови (під ред. М. Костомарова). За участь у народницькому рухові В. Кравченка було позбавлено учительських прав. Обіймаючи протягом ряду років різні посади, він, однак, не полишає своїх наукових уподобань.

Серед перших опублікованих етнографічних робіт Кравченка — "Народне весілля в с. Курозвонах Острозького повіту Волинської губернії". Надзвичайно широкий спектр фольклористичних збирацьких інтересів дослідника — від календарної та родинно-побутової писемності до народної прозової творчості (прикмети, повір'я, знахарство, вірування, легенди, перекази). З 1912 р. Василь Кравченко — професор етнографії.

У пореволюційний час велику організаційну роботу по створенню етнографічного відділу Волинського краєзнавчого музею В. Кравченко поєднував з налагодженням планомірних студій народної культури, із заснуванням місцевих музеїв та народознавчих товариств. Під керівництвом В. Кравченка проведено ряд цікавих дослідницьких експедицій: серед них експедиції в Троянів, де зібрано чимало даних про гончарне мистецтво; монографічне обстеження фабрик і заводів. Більшість праць Кравченка було спрямовано на активне вивчення матеріальної культури та побуту населення України.

В Центральному державному історичному архіві України у Києві (ф. 1235) знаходяться 2 листи Кравченка до Грушевського 1907-1909 рр. Крім того, в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України в рукописних фондах (ф. 15-4) вдалося виявити 5 листів Грушевського до Кравченка періоду 1908-1927 рр.

7 листів є, без сумніву, тільки частиною комплексу кореспонденції двох вчених між собою, але й вони дають непогане уявлення про характер їхніх взаємовідносин. З даного комплексу бачимо, що вчені високо цінували доробок один одного, були між собою в дружніх стосунках. Саме Кравченко замовляє у Грушевського і поширює в Житомирі його “Історію України-Руси”, а також видання НТШ, насамперед “Літературно-науковий вісник”. На сторінках останнього була видрукувана повість Кравченка “Над морем”, яку, до речі, сам Грушевський редагував і давав авторові цінні поради (дивись лист Грушевського до Кравченка від 18 (31) квітня 1908 р. з Флоренції; ІМФЕ, відділ рукописів, ф. 15-4, справа 264-н, арк. 181). Кравченко надсилав Грушевському для ознайомлення і публікації свої оповідання: “Конокради”, “Демко” та ін. Після буремних років національно-визвольних змагань листування обох вчених відновилося у 1924 р. з ініціативи Кравченка. Останній, зокрема, інформував Грушевського про етнографічні дослідження Волині. Грушевський просив Кравченка написати огляд наукового життя Житомирщини за 1914-1924 рр.

Таким чином, вищезгадані 7 листів проливають світло на деякі важливі сторінки наукового і культурного життя України першої чверті ХХ ст.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДОБИ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ ВІЙСЬКОВОГО БУДІВНИЦТВА

К. Гломозда (кафедра історії НаУКМА)

Особливий розділ воєнної історії — історія збройних сил — забезпечує наукову базу для вдосконалення структури й організаційних основ армії на засадах всебічного врахування позитивних і негативних аспектів набутого раніше досвіду. За сучасних умов особливо актуальним стає вивчення будівництва збройних сил під час Визвольних змагань 1917—1921 рр., оскільки це був єдиний у попередній історії України період, коли спроби створення регулярної армії на засадах, характерних для новітньої індустріальної доби, робилися на державному рівні. За попереднього розгляду теми можна виділити наступні етапи в українському військовому будівництві 1917—1921 рр., які характеризуються такими особливостями організаційних засад: